

وقف

و مطالعه آن در

قوانین، دکترین حقوقی و فقه

محمود اسماعیلی

ابراهیم ترابی

وکلای پایه یک کانون وکلای دادگستری مرکز

موسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی

تهران - 1394

سرشناسه : ترابی، ابراهیم، ۱۳۶۴ -
عنوان و نام پدیدآور : وقف و مطالعه آن در قوانین، دکترین حقوقی و فقه
مشخصات نشر : تهران: موسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری : ۵۰۰ ص.
شابک : 978-600-7077-83-2

وضعیت فهرست‌نویسی : فیبای مختصر
یادداشت : فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است.
یادداشت : کتابنامه به صورت زیرنویس.
شناسه افزوده : اسماعیلی، محمود، ۱۳۵۱-
شماره کتابشناسی ملی : ۳۸۷۲۲۸۹

با مراجعه به فروشگاه اینترنتی شهردانش از مزایای خرید آنلاین و تخفیف ویژه برخوردار شوید.
www.shahredanesh.com

عنوان : وقف و مطالعه آن در قوانین، دکترین حقوقی و فقه
نویسنده : ترابی، ابراهیم، ۱۳۶۴ -
ناشر : تهران: موسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش، ۱۳۹۴.
نوبت چاپ : اول
تاریخ چاپ : 1394
شمارگان : 1000
شابک : 978-600-7077-83-2
بها : 50.000 تومان

حق چاپ محفوظ است.

تهران - خیابان کریم خان زند - خیابان سنایی - خیابان نهم - خیابان گیلان - پلاک 5
کدپستی 1585743111 صندوق پستی: 15875/4539 تلفن: 88811581 نمابر: 88811580
Website: www.sdil.ac.ir Email: publication@sdil.ac.ir

سخن ناشر

توسعه ادبیات حقوقی در هر کشور، نقش مهمی در پیشرفت نظام حقوقی آن کشور ایفا می‌نماید. اندیشمندان و پژوهشگران دنیای بیکران حقوق، که شیفته نظم‌اند و سرباز عدالت، آموزه‌های علمی و تجربیات عملی خود را به جامعه حقوقی عرضه می‌دارند تا بتوانند در تثبیت و تنویر نظم اجتماعی و استقرار عدالت و اصلاح و برتری کشور سهیم گردند.

قانونگذار فهیم و گاه، هیکاه در مقام تهیه پیش‌نویس و مهیا شدن جهت وضع قانون، خود را بی‌نیاز از ادبیات و دکترین حقوقی نمی‌داند و مشورت با خبرگان نخواهد یافت، و هیچگاه مصوبات قبلی خویش را دایمی و مصون از نقد و اصلاح قلمداد نخواهد نمود. قضات متخصص و عدالت‌پیشه نیز نقد علمی و منصفانه آرای خود را مایه تکامل و برتری می‌دانند.

دانشکده‌های حقوق و حوزه‌های علمیه که به محوریت تربیت قضات، وکلا، مشاوران حقوقی، سردفتران، پژوهشگران، و اساتید حقوق و فقه حنفی گمارند علاوه بر اینکه از آموزه‌های علمی و قضایی کشور بسیار بهره می‌برند متقابلاً رسالت مهمی در غنی‌سازی ادبیات و دکترین حقوقی کشور برعهده دارند.

جمهوری اسلامی ایران به ویژه در دو دهه اخیر پیشرفت قابل توجهی در توسعه کمی ادبیات حقوقی کشور را شاهد بوده است. تعداد کتب و نشریات حقوقی منتشره در کشور طی بیست سال اخیر، به نسبت گذشته به مراتب افزایش یافته است. این دستاورد را باید به فال نیک گرفت و مددگرم بود که این پیشرفت کمی به همین میزان با توسعه‌ای کیفی در بارور شدن دکترین حقوقی مورد نیاز کشور همراه باشد و با احترام به حقوق مالکیت فکری دیگران انتشار یابد.

انتشارات مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهردانش که همواره سعی داشته است علاوه بر انتشار آثار حاصل از تحقیقات پژوهشکده حقوق، به صورتی هدفمند و با ارزیابی علمی به گزینش و چاپ و انتشار کتابهای حقوقی در حوزه‌ها و موضوعات مورد نیاز جامعه حقوقی کشور مبادرت ورزد، زحمات آقایان ابراهیم ترابی و محمود اسماعیلی در تألیف کتاب وقف و مطالعه آن در قوانین دکترین حقوقی و فقه را ارج نهاده، امیدوار است این کتاب مورد استقبال جامعه حقوقی کشور و مورد استفاده متولیان امر قرار گیرد.

فهرست مطالب

فصل اول - پیشینه وقف و موقوفات

بخش اول: تاریخچه موقوفات	۲۱
بخش دوم: فرایند قانونگذاری	۲۵

فصل دوم - قوانین خاص راجع به موقوفات

قانون اداری وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه	۲۹
قانون مدنی	۳۳
قانون راجع بدعاوی بین اشخاص و اداره اوقاف	۱۱۱
قانون اوقاف	۱۱۲
قانون اجازه فروش املاک زراعتی و قنوت موقوفه	۱۱۴
قانون الغای قانون اجازه فروش املاک زراعتی و قنوت موقوفه	۱۱۵
آیین نامه شورای عالی اوقاف	۱۱۵
قانون اجازه تبدیل به احسن و واگذاری دهات و مزارع موقوفه عام به زارعین صاحب نسق	۱۱۷
آیین نامه قانون اجازه تبدیل به احسن و واگذاری دهات و مزارع موقوفه عام به زارعین صاحب نسق	۱۲۰
قانون اوقاف	۱۲۲
لایحه قانونی تجدید قرارداد و اجاره املاک و اموال موقوفه و تجدید انتخاب متولیان و امناء و نظار اماکن متبرکه مذهبی و مساجد	۱۲۷
لایحه قانونی راجع به تشکیل شورای مرکزی اوقاف	۱۳۳

قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه.....	۱۳۴
آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه.....	۱۵۱
دستورالعمل مربوط به تعاریف و اصطلاحات مندرج در آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه.....	۱۸۱
قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه.....	۱۸۵
قانون الحاق دو تبصره به ماده واحده قانون ابطال اسناد فروش رقبات آب و اراضی موقوفه.....	۱۹۳
آیین‌نامه قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه.....	۱۹۵
قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه.....	۲۰۶
آیین‌نامه اجرایی قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه.....	۲۰۹
آیین‌نامه نحوه انتخاب و برکناری شرایط و حدود اختیارات و وظایف امین یا هیأت امنای اماکن مذهبی و موقوفات.....	۲۲۴
آیین‌نامه کیفیت تائیدیه در شرایط تحقیق سازمان اوقاف و امور خیریه.....	۲۳۰
آیین‌نامه نحوه و ترتیب رسیدن به ایراد اهدایی.....	۲۴۷
طرح توجیه ادارات اوقاف و امور خیریه در رابطه بامتولیان موقوفات.....	۲۵۵

فصل سوم - قوانین و مقررات مرتبط با موقوفات

بخش اول: قوانین راجع به اجاره.....	۲۵۹
مقررات اجاره در قانون مدنی.....	۲۵۹
قانون روابط موجر و مستأجر ۱۳۵۶.....	۲۶۵
قانون روابط موجر و مستأجر ۱۳۷۶.....	۲۷۷
آیین‌نامه اجرایی روابط موجر و مستأجر.....	۲۸۰
بخش دوم: قوانین ثبتی.....	۲۸۴
قانون ثبت اسناد و املاک.....	۲۸۴
آیین‌نامه اجرایی قانون ثبت املاک.....	۲۸۷
لایحه راجع به اشتباهات ثبتی و اسناد مالکیت معارض.....	۲۹۰
قانون اصلاح مواد ۱ و ۲ و ۳ قانون اصلاح و حذف موادی از قانون ثبت اسناد و املاک مصوب ۱۳۶۵/۰۴/۳۱ و الحاق موادی به آن.....	۲۹۲
آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح مواد ۱ و ۲ و ۳ قانون اصلاح و حذف موادی از قانون ثبت.....	۲۹۹
آیین‌نامه اجرایی بند ۴ ماده ۱۲۳ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری	

۳۰۸.....	اسلامی ایران.....
۳۱۰.....	لایحه قانونی راجع به رفع تجاوز و جبران خسارات وارده به املاک.....
۳۱۱.....	قانون تعیین تکلیف وضعیت ثبتی اراضی و ساختمان‌های فاقد سند رسمی.....
۳۱۷.....	آیین‌نامه اجرایی قانون تعیین تکلیف وضعیت ثبتی اراضی و ساختمان‌های فاقد سند رسمی.....

۳۲۴.....	بخش سوم - قوانین مربوط به تغییر کاربری.....
۳۲۴.....	قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها.....
۳۲۸.....	آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها.....
۳۳۰.....	قانون منع فروش و واگذاری اراضی فاقد کاربری مسکونی برای امر مسکن به شرکت‌های تعاونی مسکن و سایر اشخاص حقیقی و حقوقی.....
۳۳۲.....	آیین‌نامه اجرایی قانون منع فروش و واگذاری اراضی فاقد کاربری مسکونی برای امر مسکن به شرکت‌های تعاونی مسکن و سایر اشخاص حقیقی و حقوقی.....
۳۳۵.....	قانون جلوگیری از خرد شدن اراضی کشاورزی و ایجاد قطعات مناسب فنی، اقتصادی.....
۳۴۰.....	آیین‌نامه اجرایی قانون جلوگیری از خرد شدن اراضی کشاورزی و ایجاد قطعات مناسب فنی و اقتصادی.....

۳۴۵.....	بخش چهارم - قوانین راجع به اراضی ملی و موات.....
۳۴۵.....	تصویب‌نامه قانون ملی شدن جنگل‌های کشور.....
۳۴۵.....	قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع.....
۳۵۰.....	قانون تعیین تکلیف اراضی اختلافی موضوع اجرای ماده ۵۶ قانون جنگل‌ها و مراتع.....
۳۵۰.....	آیین‌نامه اجرایی قانون تعیین تکلیف اراضی اختلافی موضوع اجرای ماده ۵۶ قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۶۷/۶/۲۲.....
۳۵۲.....	قانون مرجع تشخیص اراضی موات و ابطال اسناد آن.....
۳۵۸.....	قانون زمین شهری.....
۳۵۹.....	آیین‌نامه اجرایی قانون زمین شهری.....
۳۶۴.....	قانون راجع به اراضی دولت و شهرداری‌ها و اوقاف و بانک‌ها.....
۳۶۹.....	قانون راجع به اصلاح قانون اراضی دولت و شهرداری‌ها و اوقاف و بانک‌ها.....
۳۷۲.....	قانون تعیین تکلیف اراضی واگذاری دولت و نهادها.....
۳۷۶.....	قانون تفسیر قانون تعیین تکلیف اراضی واگذاری دولت و نهادها.....

بخش پنجم - قوانین راجع به اصلاحات ارضی.....	۳۷۸
قانون مربوط به اصلاحات ارضی.....	۳۷۸
لایحه اصلاحی قانون اصلاحات ارضی.....	۳۸۰
قانون الحاق موادی به قانون اصلاحات ارضی.....	۳۸۸
آیین نامه اصلاحات ارضی.....	۳۸۹
قانون تقسیم و فروش املاک مورد اجاره به زارعین مستأجر.....	۳۹۳
قانون موافقت الحاقی به قانون تقسیم و فروش املاک مورد اجاره به زارعین مستأجر مصوب ۱۳۴۷/۱/۲۱.....	۳۹۵
قانون اجاره زمین به احسن و واگذاری دهات و مزارع موقوفه عام به زارعین صاحب نسق.....	۳۹۶
بخش ششم: قوانین شهرداری.....	۳۹۷
قانون شهرداری ها.....	۳۹۷
قانون اصلاح ماده ۱۰۱ قانون شهرداری.....	۴۰۱
قانون نوسازی و عمران شهری.....	۴۰۴
قانون استفساریه ماده ۲۶ قانون نوسازی و عمران شهری.....	۴۰۵
بخش هفتم: قوانین کار و استخدامی.....	۴۰۸
آیین نامه مستثنی شدن خدام و کارکنان بقاع متبرکه مساجد، حسینیه ها، تکایا، مدارس علوم دینی موقوفه و موقوفات عام غیر تولیدی از شمول موادی از قانون کار.....	۴۰۸
بخش هشتم: قوانین تملک اراضی موقوفه.....	۴۱۳
لایحه قانونی نحوه خرید و تملک اراضی و املاک برای اجرای برنامه های عمومی، عمرانی و نظامی دولت.....	۴۱۳
قانون تعیین وضعیت املاک واقع در طرح های دولتی و شهرداری ها.....	۴۲۵
قانون راجع به قنوت مصوب ۱۳۰۹/۰۶/۰۶ مجلس شورا.....	۴۲۶
قانون تعیین وضعیت املاک واقع در طرح های دولتی و شهرداری ها.....	۴۲۶
قانون نحوه تقویم ابنیه، املاک و اراضی مورد نیاز شهرداری ها.....	۴۲۷
قانون سازمان برق ایران.....	۴۳۲
لایحه قانونی اصلاح موادی از قانون تشکیل شرکت های سهامی زراعی.....	۴۳۴

۴۳۴	قانون خرید اراضی و ابنیه و تاسیسات برای حفظ آثار تاریخی و باستانی
۴۳۵	اساسنامه شرکت ملی نفت ایران
۴۳۷	بخش نهم: قوانین مالیاتی
۴۳۷	قانون مالیات‌های مستقیم
۴۴۴	آئین‌نامه اجرایی موضوع تبصره ۳ ماده ۱۳۹ اصلاحی قانون مالیات‌های مستقیم
۴۵۰	بخش دهم: قوانین کیفری
۴۵۰	کتاب پنجم: قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده)
۴۵۱	قانون مجازات اسلامی
۴۵۱	قانون آیین دادرسی کیفری
۴۵۲	بخش یازدهم: قوانین راجع به امور فرهنگی
۴۵۲	قانون راجع به حفظ آثار ملی
۴۵۴	قانون ثبت آثار ملی
۴۵۵	قانون تشکیل سازمان میراث فرهنگی کشور
۴۵۵	قانون اساسنامه سازمان میراث فرهنگی کشور
۴۵۸	قانون تشکیل سازمان میراث فرهنگی و گردشگری
۴۶۲	بخش دوازدهم: سایر قوانین
۴۶۲	قانون اساسی
۴۶۵	قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور مدنی
۴۷۲	قانون اجرای احکام مدنی
۴۷۵	قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری
۴۸۰	قانون شوراهای حل اختلاف
۴۸۲	قانون نظام صنفی
۴۸۳	قانون دفاتر اسناد رسمی
۴۸۳	قانون تملک آپارتمان‌ها
۴۸۴	ماده واحده قانون وظایف و مسئولیت‌های جمعیت هلال احمر
۴۸۴	اساسنامه انتقال خون ایران

- قانون تشکیل شرکت‌های آب و فاضلاب..... ۴۸۴
- قانون اصلاح قانون معادن..... ۴۸۵
- قانون الحاق موادی به قانون ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن..... ۴۸۷
- قانون پیش فروش ساختمان..... ۴۸۸
- آیین‌نامه اجرایی قانون پیش‌فروش ساختمان..... ۴۸۹
- قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت..... ۴۹۰
- قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران..... ۴۹۰
- قانون برنامه پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۰-۱۳۹۴)..... ۴۹۲
- آیین‌نامه واگذاری زمین به موسسات مدارس غیر انتفاعی..... ۴۹۲
- انتراع سازمان حج و زیارت از سازمان حج و اوقاف و امور خیریه..... ۴۹۳
- تعیین سازمان اوقاف و امور خیریه به عنوان مسئول پیگیری امور مربوط به ساماندهی ساخت و ساز، احیا، تعمیر و تجهیز مساجد..... ۴۹۴

فهرست منابع..... ۴۹۵

پیشگفتار

دود اگر بالا نشیند کسر شان شعله نیست
جای چشم ابرو نگیرد گرچه او بالاتر است

قانونگذار ما، مقررات راجع به وقف را از فقه استخراج نموده است. به دیگر سخن، وقف نهادی است که احکام و قواعد آن را بایستی در گذشته جستجو نمود. مبانی فقهی وقف و ساختار ویژه آن، مانع از تدوین قواعد منسجم و جامع در این زمینه شده است. از این رو، قانونگذار نیز نتوانسته است رسالت خود را به این نهاد مقدس به نحو بیسته ادا نماید. برای تسلط بر قوانین و مقررات وقفی، راهی جز تجربه وجود ندارد. قوانین پراکنده، از وحدت رویه متعدد و رویه قضایی مشتت بر دشواری امر افزوده است. کتاب حاضر حاصل تجربه نویسندگان، در ادارات مختلف اوقاف و همکاری با متولیان موقوفات بوده و سعی شده تا حد امکان مسایل مطروحه را بر اساس موازین اصولی و حقوقی، تحلیل نموده و از هرگونه گرایش و جانبداری پرهیز شود. پیچیدگی مسایل وقفی بر کسی پوشیده نیست. به همین علت، در برخی موارد، ارائه نظر واحد و قطعی بسیار دشوار است. ما پس از سه سال مطالعه و تحقیق، در نهایت مجموعه حاضر برای مخاطبان فراهم گردید. نویسندگان این کتاب از یک سوی تمام تلاش خود را بر این امر متمرکز نمودند تا بتوانند مخاطب را با تمامی قوانین و مقررات راجع به وقف آشنا نموده، به نحوی که مخاطبین بتوانند تمامی احکام مرتبط را در یک مجموعه مشاهده نمایند. از سوی دیگر، مخاطبان کتاب طیف وسیعی از متولیان موقوفات، ادارات اوقاف، وکلا، قضات و مستاجران، صرفین املاک موقوفه را در بر می گیرد. از این روی ترجیح داده شده تا اکثر مطالب به زبانی قابل فهم برای تمام مخاطبان اعم از حقوقی و غیر حقوقی، تدوین یابد. به هر روی، کتاب به نحوی جامع نگاشته شده که سه می دیدگاه‌های متعارض و متفاوت را در یک مجموعه جای دهد. هدف از این جامعیت آن بوده تا برخاسته از تمسک به پیچیدگی و پراکندگی مطالب، به عمد، عدالت را زیر پا نهند.

تشتت آراء در حوزه موقوفات از دو موضوع نشأت می گیرد: در برخی موارد، این تشتت در نتیجه اعمال نظرات شخصی از سوی دادرسان می باشد و برای توجیه این موضوع، به استقلال رای اشاره می شود. اما باید بپذیریم که هرگاه این استقلال رای به خود رایی بدل شود و از مدار منطوق و اکثریت خارج گردد، دیگر متضمن عدالت نخواهد بود. پس در حال حاضر رویه قضایی، تحرک و بویایی لازم را برای رسیدن به عدالت ندارد. دیگر آنکه، قانونگذار نیز نتوانسته دین خود را به این نهاد سنتی اداء نماید. در حقیقت، قانونگذار باید روح این نهاد سنتی را در کالبدی امروزی جای دهد و چارچوبی دقیق و

هدفمند برای این نهاد ترسیم نماید. تصویب قوانین پراکنده و جزئی، تنها موجب خروج از این آشفته‌گی نمی‌شود، بلکه بر پیچیدگی آن می‌افزاید. امید بر آن است که مسئولان و مراجع ذیربط، با الهام از فقه غنی اسلام و با بهره‌مندی از دکترین حقوقی و نیز شناخت چالش‌های فراروی وقف، مجموعه منسجمی از مقررات وقفی را تدوین نمایند تا این نهاد مقدس، به پویایی اقتصاد جامعه ایران کمک نموده و جایگاه خود را در عرصه اقتصاد باز یابد.

در نگارش این مجموعه دوستانی در تمام مراحل، همواره نویسندگان را مورد محبت خود قرار داده و در میانه‌ی که نیاز به کسب نظر و مشورت بیشتر بوده، همفکری داشته‌اند که بر خود می‌دانیم مراتب قدر دانی خود را از آنان بیان داریم. به ویژه ناسپاسی خواهد بود که از دوستان عزیزمان، جناب آقای عبدالرضا شهیدی را که در تمام مراحل نگارش کتاب، پشتیبان و مشوق نویسندگان بوده‌اند و سرکار خانم شیرین جلیلیان، مدیر نگردد.

با فروتنی، خواهند را را برای تمام نعمت‌ها و حمایت‌های پیدا و پنهانش، سپاس می‌گوییم که براستی، «او» دانای کل حاضر تمام موقوفات است.

بی تردید هر نوشتاری، ایرادی بی‌رد و این مجموعه نیز خالی از ایراد نمی‌باشد و نویسندگان از نقدها و نظرهای صاحب‌نظران در تکمیل این مجموعه استقبال خواهند نمود.

ابراهیم ترابی - محمود اسماعیلی

اسفند ۱۳۹۳

Email: ebrahimtoraby@gmail.com

esmailimahroudi@gmail.com

در این کتاب پس از بررسی تاریخچه‌ای مختصر از وقف در ایران، به تبیین فرایند قانونگذاری در خصوص موقوفات پرداخته شده است. قوانین و مقررات راجع به موقوفات، به دو دسته عمده تقسیم شده‌اند. در دسته اول، مقررات خاص وقف، آورده شده و در دسته دیگر به قوانینی توجه شده که حاوی مقرراتی پراکنده یا مرتبط به وقف می‌باشند. از سوی دیگر، در دسته دوم، تمام قوانین کاربردی در زمینه اداره امور موقوفات مورد توجه و بررسی قرار گرفته است.

برای سهولت دسترسی به اطلاعات و موضوعات کتاب، پلان این کتاب بر اساس قوانین و به ترتیب تاریخ آن‌ها تدوین گردیده است. در ابواب اول تا پنجم پس از هر قانون، آیین‌نامه اجرایی آن قانون آورده شده تا امکان دسترسی آسان مخاطب به اصل همین به قانون و آیین‌نامه اجرایی فراهم باشد.

برخی از قوانین درج شده در مجموعه حاضر، به صورت صریح یا ضمنی نسخ شده‌اند و در حال حاضر فاقد اعتبار می‌باشند، اما به دلیل اهمیت این دسته از قوانین و ارتباط مستقیم آن‌ها با وقف، و قابلیت استناد به آن‌ها در محاکم این مجموعه درج گردیده است.

در این کتاب، از موضوع بسیاری از استفتائات الهام گرفته شد و از منظر حقوقی، مسائل و مشکلات راجع به موقوفات، مورد بررسی قرار گرفته است و تا آنجا که ممکن باشد، از بیان متن استفتا خودداری شده است، چه آنکه به نظر می‌رسد بسیاری از استفتائات مزبور به نوعی حل گردیده که منجر به اخذ پاسخ مطلوب نشود. از این رو، صرفاً از محتوای استفتائات الهام گرفته شده است. همچنین بسیاری از استفتائات در خصوص موضوع خاصی بوده و قابلیت تعمیم به سایر موارد را ندارند. لذا از آوردن آن‌ها خودداری گردید.

وقف دارای چارچوب و ساختاری ویژه‌ای است. همین ساختار ویژه موجب آن شده که بسیاری از نویسندگان حقوقی، صرفاً به بیان احکام آن پرداخته و از ارائه نظریه عمومی در این خصوص، باز مانده. این آشفتگی و پراکندگی در فقه نیز مشاهده می‌شود. رویه قضایی و استفتائات نیز از انسجام لازم برخوردار نبوده و در موضوع واحدی، دیدگاه‌های متفاوتی ارائه شده است. در حقیقت، این ساختار ویژه و ملاحظات شرعی، در عین حال که ضامن بقای موقوفات می‌باشند، تا حد بسیاری مانع از بهره‌وری اقتصادی موقوفات می‌گردند. به هر روی، امکان تغییر این چارچوب و پر کردن خلاهای قانونی، جز از طریق قانونگذاری ممکن نیست و تلاش ما بر آن بوده که مجموعه مدونی از مقررات وقف تنظیم گردد و در ذیل هر ماده، حسب مورد، ترمینولوژی، ابهامات، تاریخچه، نواقص، الحاقات، رویه قضایی و مهمتر

از همه، دکترین حقوقی مورد بحث و بررسی قرار گیرد. تا در قانونگذاری‌های آتی بتواند راهگشا باشد. همچنین بررسی و تحلیل حقوقی سایر قوانین مرتبط با موقوفات، از جمله قوانین مربوط به اجاره، ثبت، تغییر کاربری، اراضی ملی و موات، اصلاحات ارضی، شهرداری، کار، تملک اراضی، مالیاتی، کیفری و میراث فرهنگی از نوآوری‌های کتاب حاضر می‌باشد. در برخی از این قوانین، علاوه بر درج مواد مرتبط، به رفع تعارض ظاهری و تحلیل حقوقی ارتباط این قوانین با مقررات وقف پرداخته شده است.